

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

"לדורות"

סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל שאלון לרישום קורות ניצולת השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים יעלה לאתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il אנו מודים לך מראש על הנכונות לשיתוף הפעולה.

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: פרידמן	שם פרטי: בן ציון
------------------	------------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה

יש לרשום שמות ומקומות באותיות בדפוס (גם בלועזית) במקומות המסומנים

שם משפחה לפני המלחמה או בתקופתה: פרידמן	בלועזית Friedmann	שם נעורים:
שם פרטי לפני המלחמה או בתקופתה: שנדור	בלועזית Sandor	מין: ז / נ תאריך לידה: 3.11.1935
מקום לידה (ישוב, מחוז): ויסטו מחוז בקש	בלועזית Bekes Megye Veszto	ארץ לידה: הונגריה
שם פרטי של האב: יעקב Jeno	שם פרטי ושם נעורים של האם: Adler Janka	
שם פרטי של האישה/הבעל (אם היה/תה נשוי/נשואה לפני המלחמה):	שם נעורים של האישה:	
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה (ישוב, מחוז): ויסטו מחוז בקש	בלועזית Bekes Megye Veszto	ארץ המגורים: הונגריה
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: שנתיים בית ספר עממי	מקצוע לפני המלחמה:	חבר בארגון או בתנועה:
מקומות מגורים בתקופת המלחמה (ישוב, מחוז, ארץ): הונגריה, אוסטריה וצ'כיה		
האם היית בגטאות? אילו ומתי? גטו ויסטו מאי- יוני 1944		
האם היית במחנות? אילו ומתי? מחנה עבודות כפיה באוסטריה Pernhoffen וטרזינשטט בצ'כיה		
מקום השחרור: טרזינשטט	תאריך השחרור: 10.5.1945	
האם שהית במחנה עקורים? שם המחנה?	לאן עברת/חזרת לאחר השחרור (ציין מקום)? בודפשט	
מקומות/מחנות בדרך לארץ: תחנה של עליית נוער בעיר Vouson בצרפת	שנת העליה: 1949	שם האנייה: (אם עלה בדרך הים) תאודור הרצל

אנא ספרי/י על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: משפחה, סביבה, ילדות ולימודים, עבודה, חברות בארגון): נא לכתוב בגוף ראשון

גולדתי בשנת 1935. למדתי בבית ספר עממי פרוטסטנטי Allami Reformato Skola בכפר הולדתי בויסטו. מספר היהודים בכפר היה כ-140. לא היה בית ספר יהודי בתקופתי, מכיוון שהיו מעט יהודים ולקהילה היהודית לא היה מספיק כסף כדי להחזיק מורה. היה שוחט בשכר שידע לשחוט רק עופות, ולכן היהודים בכפרים לא היו רגילים לאכול בשר בקר.

נא ספרי/י על קורותיך בזמן המלחמה

(ציוני דרך: מעצר וגירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים ביונדראט/תנועות נוער/מחתרת/פרטיזנים, השתתפות בבריחה/התנגדות/לחימה, האם אדם/ארגון יהודי/לא יהודי סייע באופן משמעותי להצלתך; בריחה/הגירה בכפייה, פינוי/אוווקאציה למרכז ברית המועצות):

כידוע, הגרמנים פלשו להונגריה ב-19.3.1944, הייתי אז בן שמונה וחצי. הייתי ילד יהודי יחידי בכיתה ב' וגם את הכיתה הזו לא סיימתי, כי ב-19.5.1944 נלקחתי עם משפחתי לגטו. הכפר ויסטו היה בשפלה ההונגרית, ותמיד היה שייך להונגריה. כמובן שלהתנגד לגירוש לגטאות אף אחד לא העז, האנשים היו פשוטים בלי יכולת וכח ארגון. אבא שלי היה ראש הקהילה, וביום שנלקחנו לגטו הוא קיבל צו גיוס. הוא התגייס לצבא ההונגרי במסגרת עבודות כפיה Munka Szolgalat. מאז לא ראיתי אותו. לפי מחקר שיש בידי, הוא עשה שירות באזור העיר Debrecen, העיר השלישית בגודלה בהונגריה. ב-13 באוקטובר 1944 מפקד הפלוגה הנוצרי עזב אותם, ואמר שילכו לעיר דברצן, בהנחה שעיר כבר שוחררה. כשהגיעו, הסתבר שהעיר עדיין תחת כיבוש גרמני. התחבאו במוסד חירשים ואילמים, ונתפסו ע"י הגרמנים. יומיים דנו מה לעשות עם האנשים האלה, יחד עם משטרת דברצן. לבסוף הוחלט שאלה עריקים מהצבא, והם הוצאו להורג, 62 איש במספר. קברו אותם בקבר אחים, ויש עדויות למקום הקבורה. מפקד משטרת דברצן, Demeter Zoltan, שיתף פעולה עם הנאצים. בשנת 1946 ההונגרים תפסו אותו והוציאו אותו להורג.

מגטו ויסטו לקחו אותנו למחנה ריכוז בהונגריה בעיר Szoznok. שם היינו כשבוע ימים בתנאים לא אנושיים, מכות והצלפות לפני כולם כעונש. הטענה הייתה שהם הסתירו רכוש ותכשיטים. זה היה מחנה מיון שממנו נשלחו אנשים לשני מקומות עיקריים מחוץ להונגריה. קבוצה אחת נשלחה למחנות ההשמדה, שבהם הצעירים נלקחו לעבודות כפיה ומעטים שרדו. המבוגרים והילדים נשלחו באותו יום לתאי הגזים. הקבוצה השנייה נשלחה לעבודות באוסטריה, במפעלי תעשייה וחקלאות. למזלנו, אנחנו היינו בקבוצה השנייה, וכך ניצלנו. היינו בכפר Pernhoffen, 60 ק"מ צפונית לווינה, לכיוון הגבול הצ'כי. עבדנו בחקלאות. בקבוצה היו 36 אנשים, כולם מהכפר ויסטו. בתוכם היו שבעה ילדים בגילאי שנתיים עד שמונה וחצי. אני הייתי הילד הגדול ביותר, ובת דודתי הייתה הקטנה ביותר. היו איתנו אמי, אחותי, סבתי, אשתו של דודי ובת דודתי. כולם נשארו בחיים, כפי שגיליתי אחרי המלחמה. קסטנר ניהל משא ומתן עם הצורר אייכמן, כתוצאה מכך נשלחו 1800 צעירים לעבודות כפיה באוסטריה וכמעט כולם שרדו. לפי זה הוא הציל לא רק את רכבת המיוחסים, 1600 כפי שטוענים, אלא גם אותנו. אנחנו לא הכרנו אותו בכלל, ולכן הוא היה גיבור ולא מכר את נפשו לשטן.

אנא ספרי/י על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

(ציוני דרך: השחרור וחזרה הביתה, חיים אחרי המלחמה, בריחה, העפלה/ עליה):

כאשר השתחררנו בטרזינשטט, נסענו לבודפשט. שם היה מרכז פליטים שחזרו מהשואה, נתנו סכום כסף מינימלי ותעודת פליט ששימשה כתעודת זהות. משם חזרנו לויסטו. למדנו כמה חודשים בבית ספר מספטמבר עד נובמבר 1945. אז גיליתי שהג'וינט מקים מרכזי לילדי שארית הפליטה שעברו את השואה. היות והיינו דתיים בבית, אמי דאגה שנהיה במסגרת דתית. כך הגענו למוסד של בני עקיבא במסגרת הג'וינט. המוסד, Matyasfold, היה ליד בודפשט. היו שם כ-80 ילדים מרחבי הונגריה, חלקם בלי אב או אם או יתומים לחלוטין. ניסו לארגן את הלימודים, והדגש היה כמובן על לימודי השפה העברית, ויסודות של דת וזהות יהודיים. היות והילדים הגיעו ממקומות שונים ובגילאים שונים, לא ניתן היה לארגן כיתות מסודרות עם רמה אחידה. לא היו הקבוצות, מבחנים, בלי אסיפות הורים ובלי מסיבות סיום. הדבר ליווה אותי בהמשך הדרך, כי הרגשתי שלא אוכל להגיע לשום רמה או הישגים בגלל הדבר הזה. השואה הייתה עבורנו שנה אחת. אבל ההשלכות של השנה הזו ליוו אותי הרבה שנים.

בשנת 1948 התחילו לארגן את עליית הילדים מהמוסדות הללו. באיזור בודפשט היו לפחות עשרה מוסדות מסוגים שונים. היות שהייתה מלחמת שחרור בתקופה זו, לא רצו להעלות את הילדים, כי הם בטח לא היו עוזרים למאמץ המלחמתי.

בנובמבר 1948 לקחו אותנו לצרפת למחנה עליית הנוער בעיר Vouson. שם נפגשנו לראשונה עם קיבוץ גלויות- ילדים ממדינות שונות, מפולין, רומניה וצפון אפריקה. לא נשארו שם זמן רב. הגדולים יותר עלו לארץ ביוני 1949, והקטנים, שאחותי הייתה ביניהם, בספטמבר 1949.

נא ספרי/י על חייך בארץ

(ציוני דרך: לימודים/ תעסוקה, שירות צבאי, פעילות ציבורית או תרבותית, משפחה/ דורות המשך וכו'):

כשהגענו לארץ בעליית הנוער (בלי אמי- היא הגיעה עם סבתי יותר מאוחר, בשנת 1950) היינו בשער עליה ליד חיפה. לאחר מכן בבית עולים בקרית שמואל. בערך באוקטובר 1949 עברנו למוסד של עליית הנוער בכפר בתיה ברעננה. שם הייתי עד שנת 1952. פה התעוררו אותן הבעיות שהזכרתי קודם. הלימודים היו לא מסודרים עקב קושי בשפה, הרמות השונות וחוסר ההתאמה של הילדים. הלימודים התחלקו לשני חלקים. חלק ראשון תאורטי- לימודי יהדות, חשבון, היסטוריה ועוד, לפני הצהריים. אחרי הצהריים היו חלק שעבדו בחקלאות, במטעים, בגן הירק. אין צורך להגיד שהיינו רחוקים מהנושא הזה, כי לא ראינו את עצמנו ממשיכים בקיבוצים או מושבים, והלימודים האלו לא באו לידי ביטוי. חלק למדו מלאכה כגון מקצועות מתכת, מסגרות, חרטות, סריגה, סנדלרות ועוד. התחלנו להתקרב לגיל 17, סיימנו כיתה ח'. היו קשיי שפה, לא הייתה אחידות ורמה בכיתות. כמובן שעם בסיס וידע כזה קשה מאוד להתחיל את החיים בחוץ. עזבתי את המוסד בשנת 1952, אז כבר אמי וסבתי היו בארץ. אחותי למדה בבית צעירות מזרחי בירושלים, ואחרי זה סיימה סמינר לגננות.

אני עבדתי עד שנת 1953 בבית מלאכה מכני, ושם למדתי את יסודות מקצוע המסגרות והמתכת. בערב למדתי גם את הצד התאורטי של המקצוע. בשנת 1956 השתחררתי. בשנת 1958 התקבלתי לתעשייה אוירית, והמשכתי ללמוד בערב ע"מ להשלים אצל הלימודים הבסיסיים שהיו חסרים לי. הגעתי לרמה של בית ספר מקצועי עם תעודה ממשלתית. הזרתי בקורס הכשרת מבוגרים בשיתוף משרד העבודה. בתעשייה האוירית סיימתי בית ספר למדריכים מקצועיים, וסיימתי טכנאים ברמה של הנדסאים. פרשתי לפנסיה מוקדמת בשנת 1992, אך המשכתי לעבוד עד גיל 70 במקום אחר. יש לי שלושה ילדים ועשרה נכדים.